

XVIII SPOTKANIE SIECI OECD DO SPRAW ANALIZ SYTUACJI GOSPODARSTW ROLNYCH (*OECD NETWORK FOR FARM LEVEL ANALYSIS*)

W dniach 24-25 października 2016 r. odbyło się spotkanie grupy roboczej ds. analiz sytuacji gospodarstw rolnych w siedzibie Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju w Paryżu (OECD Network for Farm Level Analysis, FLA). W spotkaniu brało udział 25 osób z 18 państw Unii Europejskiej, a także Australii, Korei oraz Kanady. Sieć FLA została powołana w 2008 r. w ramach Programu Prac i Budżetu Komitetu Rolnego OECD. Zazwyczaj odbywają się dwa spotkania rocznie tej Sieci. W jej pracach biorą udział zarówno przedstawiciele instytucji badawczych, jak i niezależni eksperci prowadzący badania dotyczące sektora rolnego.

Głównym celem Sieci jest wspieranie Departamentu Rolnego OECD w realizacji badań poświęconych sytuacji gospodarstw rolnych. Sieć ma przyczynić się do podejmowania projektów badawczych mających na celu dostarczenie porównywalnych wyników dla wielu państw, uzyskanych w wyniku prowadzenia analiz mikro- i makroekonomicznych. Do zadań Sieci należy nie tylko identyfikacja istotnych problemów badawczych związanych z funkcjonowaniem gospodarstw rolnych, ale także wskazanie użytecznych zasobów danych oraz adaptacja metod badawczych do analiz mikroekonomicznych.

Sieć FLA stwarza możliwość nawiązania współpracy międzynarodowej, regularnego upowszechniania wyników badań, doskonalenia metod badawczych, a także wypracowania nowych narzędzi badawczych adekwatnych do potrzeb polityki rolnej oraz możliwości aplikacyjnych związanych z dostępem do danych mikroekonomicznych. Sieć stanowi ważną platformę wymiany informacji na temat badań naukowych oraz poglądów dotyczących wpływu polityki rolnej na sytuację gospodarstw rolnych. Stwarza ona okazję do promowania osiągnięć naukowych, zwiększając szanse na realne zaangażowanie polskich ekspertów do międzynarodowych projektów badawczych podejmowanych przez OECD. Ze strony Polski w pracach Sieci FLA udział bierze dr Wioletta Wrzaszcz (IERiGŻ-PIB).

Obecnie prace tej grupy skupiają się na analizie determinant produktywności i czynników wpływających na zrównoważony rozwój gospodarstw rolnych oraz zmianach strukturalnych występujących w poszczególnych krajach OECD. Podczas ostatniego spotkania wygłoszono kilkanaście referatów poświęconych głównie problemom produktywności, innowacyjności, podatków, specjalizacji oraz przemianom strukturalnym w rolnictwie.

Problemowi **produktywności rolnictwa** był poświęcony referat **Raushan Bokushevy** z OECD (tytuł referatu: *Evaluating agricultural productivity and sustainability at the farm level*). W referacie zwrócono uwagę na metodologię liczenia produktywności przy zastosowaniu *TFP* – *total factor productivity*, a także potrzebę doskonalenia i zastosowania metody *green TFP*. Za istotną kwestię uznano ocenę wpływu reform polityki na produktywność gospodarstw rolnych. W tym celu wykorzystano zasoby danych rachunkowości rolnej *Farm Accountancy Data Network* (FADN) dla wybranych państw UE, dotyczące okresu 1992-2013. Wyniki badań wskazały na brak istotnego związku absorpcji dopłat przez gospodarstwa rolne z wzrostem produktywności mierzonej *TFP*.

Wioletta Wrzaszcz (IERiGŻ-PIB) również skoncentrowała się na problemie produktywności oraz dochodowości indywidualnych gospodarstw rolnych oddziałujących w różnym zakresie na środowisko przyrodnicze (tytuł referatu: *Farms' productivity and profitability in Poland in the context of their environmental impact*). Referat opierał się na wynikach panelu gospodarstw rolnych ujętych w polskim systemie FADN w okresie 2004-2013. Badania wskazały na powiększanie się dystansu gospodarstw niewyspecjalizowanych oraz ekologicznych wobec przeciętnych w zakresie produktywności czynników produkcji. Dystans ten jest jeszcze bardziej widoczny w porównaniu do wyników gospodarstw specjalistycznych. Uzyskane wyniki potwierdziły także rosnące znaczenie transferów zewnętrznych w kształtowaniu sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych, a w szczególności tych podejmujących praktyki rolnośrodowiskowe.

Joel Karlsson (*Jordbruks Verket, Swedish Board of Agriculture*) przedstawił główne wyniki badań dotyczące zamian strukturalnych i produktywności w Szwecji, koncentrując się na czterech typach gospodarstw specjalizujących się w produkcji mleka, hodowli bydła, chowie trzody chlewnej oraz drobiu (tytuł referatu: *Dynamics of farm size and productivity in Sweden*). W okresie 2002-2014 wzrost produktywności w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji zwierzęcej był głównie podyktowany redukcją nakładów. Szczególnie wyróżniały się gospodarstwa z trzodą chlewną oraz produkcją mleka. W przypadku gospodarstw z produkcją mleka, zwłaszcza po 2007 r. odnotowano korzystne zmiany produktywności. Korzystne zmiany w tym zakresie były atutem dużych gospodarstw. Stwierdzono, że ma miejsce proces likwidacji gospodarstw z trzodą chlewną. W wyniku procesu konsolidacji gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji mleka zwiększa się ich potencjał produkcyjny.

Kolejnym omawianym zagadnieniem była **innowacyjność w gospodarstwach rolnych** oraz jej wpływ na produktywność. Referat na ten temat wygłosił **Johannes Sauer** (*Technical University of Munich*; tytuł referatu: *Estimating the link between farm productivity and innovation*). Na podstawie badań porównawczych obejmujących gospodarstwa wyspecjalizowane w produkcji mlecznej oraz roślinnej w Holandii oceniono efekty podjętych działań inwestycyjnych wpisujących się w innowacyjność produktu, procesu, organizacji, a także marketingową. Posłużono się wynikami badań empirycznych uzyskanymi w toku realizacji międzynarodowego pro-

jektu *FLINT – Farm Level Indicators for New Topics in Policy Evaluation* (w którym również uczestniczył IERiGŻ-PIB). Otrzymane wyniki wskazały, że zarówno rynek, jak i sytuacja konkretnego gospodarstwa rolnego stymulują podejmowanie działań innowacyjnych. Stwierdzono dodatnie zależności między podjętymi inwestycjami w kierunku wdrażania innowacji a uzyskanymi wynikami, w tym również w zakresie produktywności. Dyskutanci zwrócili uwagę na definicję pojęcia innowacji w gospodarstwie rolnym, która powinna cechować się dużą precyzją i przejrzystością, ze względu na trudności metodologiczne oraz prawdopodobieństwo odmiennego rozumienia tego pojęcia przez rolników.

Podjęto także temat **podatków w rolnictwie** – referat na ten temat wygłosiła **Anne Kinsella** (*Teagasc*; tytuł referatu: *Impact of taxation and policy on irish farmers' decision*). Prezentacja koncentrowała się na uwydatnieniu wpływu opodatkowania oraz polityki na decyzje rolników irlandzkich. Zgodnie z zapisami ujętymi w raporcie rządowym, istotnym celem polityki rolno-podatkowej jest zwiększenie obrotu ziemią oraz jej produktywności. Przyjęte regulacje prawne obejmowały następujące kwestie: ulga w podatku dochodowym dotycząca dzierżawy ziemi; zwiększenie o 50% poziomu progów dochodowych determinujących wysokość ulgi podatkowej; wprowadzenie 4 progów podatkowych związanych w okresie dzierżawienia gruntów (im dłuższy okres dzierżawy, tym wyższa wartość dochodu zwolniona z opodatkowania, maksymalnie 40 tys. euro rocznie przy dzierżawie powyżej 15 lat); ulga na opłatę skarbową w przypadku długoterminowej dzierżawy gruntów rolnych; podniesienie świadomości właścicieli gruntów rolnych w zakresie oferowanych ulg dotyczących długoterminowej dzierżawy.

Wskazane działania są podyktowane małą aktywnością rolników irlandzkich w zakresie obrotu ziemią, niewielkim odsetkiem młodych gospodarzy oraz ich niechęcią do podejmowania współpracy z innymi producentami rolnymi. Podobnie jak to ma miejsce w większości krajów UE, odsetek rolników w wieku poniżej 35 lat maleje i stanowią oni zaledwie 7% populacji rolników. Rozpoczęcie prowadzenia działalności rolnej w Irlandii odbywa się głównie na skutek procesu dziedziczenia. Jak wskazują statystyki, mniej niż 1% powierzchni użytków rolnych trafia rocznie na rynek, a 84% powierzchni gruntów rolnych jest obecnie użytkowane przez właściciela. Zdecydowana większość dzierżawionej ziemi w Irlandii jest dostępna dzięki krótkookresowym umowom. Zaledwie co czwarty badany rolnik wyraża chęć rozważenia współpracy z innym przedsiębiorcą rolnym.

Temat systemu podatkowego podjął także **Józef Fogarasy** (AKI), który podkreślił złożoność tego systemu na Węgrzech (tytuł referatu: *Taxation in the hungarian agriculture*). Odmiennie regulacje dotyczą indywidualnych przedsiębiorców, podmiotów z osobowością prawną oraz tradycyjnych rolników o niedużej skali produkcji. Wysokość podatków jest uzależniona od wysokości przychodów uzyskanych z tytułu prowadzenia działalności rolnej. Stawki podatkowe dla przedsiębiorstw osób fizycznych zwiększały się w ostatnich latach, natomiast odwrotna tendencja miała miejsce w przypadku opodatkowania małych gospodarstw. W systemie podatkowym subsydia nie są brane pod uwagę przy kalkulacji dochodu podlegającego

opodatkowaniu. Dyskusja uczestników spotkania skoncentrowała się na zasadności opodatkowania rolnictwa w zależności od presji środowiskowej.

Podjęto także temat **specjalizacji gospodarstw rolnych**. Referat wygłosiła **Lindsey Clothier** (DEFRA; tytuł referatu: *Specialisation in english agriculture*). Referentka, opierając się na tzw. zagregowanym indeksie specjalizacji oraz indeksie różnorodności Simpsona, określiła tendencje zachodzące w gospodarstwach rolnych w Wielkiej Brytanii w latach 1975-2015. Specjalizacja gospodarstw ma szczególne znaczenie ekonomiczne, może prowadzić do podwyższenia produktywności i dochodowości, a także ograniczenia niepewności gospodarczej. Równocześnie proces ten prowadzi do uszczuplenia różnorodności biologicznej. Badania wskazały, że tempo zachodzących zmian w zakresie specjalizacji gospodarstw rolnych jest różnicowane w zależności od regionu. Wzrost specjalizacji jest najbardziej dostrzegany we wschodniej części kraju (ang. nazwa regionu: *East of England*), natomiast północno-wschodnia część Wielkiej Brytanii (*North East*) to obszar wielostronnej produkcji rolnej. Zastosowanie wymienionego indeksu umożliwia regularny monitoring zmian w zakresie specjalizacji gospodarstw rolnych, co jest jego zasadniczym atutem.

Zmianom strukturalnym i demograficznym w rolnictwie był poświęcony referat **Martina Beaulieu** (Urząd Statystyczny Kanady; tytuł referatu: *Structural and demographic changes in canadian agriculture*). Referent przedstawił tendencje obserwowane w rolnictwie na przestrzeni ostatnich 30 lat w Kanadzie. W tym czasie znacząco zmniejszyła się liczba gospodarstw. Widoczna jest silna polaryzacja gospodarstw rolnych – do jednej grupy zaliczają się małe gospodarstwa, do drugiej zaś bardzo duże. Proces konsolidacji gospodarstw doprowadził do zmniejszenia ich liczebności, wzrostu przeciętnej ich powierzchni oraz skali produkcji. W tym czasie znacząco zmieniło się wyposażenie gospodarstw rolnych w maszyny, urządzenia, budynki i budowle. Zwrócono także uwagę na problem przejmowania gospodarstw rolnych oraz małą liczbę młodych rolników. Między 1991 a 2011 r. odsetek młodych rolników znacząco się zmniejszył, tj. z 20% do 8%. W tym samym czasie sukcesywnie zwiększał się udział farmerów w wieku 55 lat i starszych, którzy reprezentują prawie połowę zarządzających gospodarstwami.

Na zakończenie spotkania skoncentrowano się na wyznaczeniu istotnych problemów, które będą podejmowane na kolejnych spotkaniach sieci *FLA OECD*. Planowane jest rozwijanie tematu opodatkowania gospodarstw rolnych oraz jego wpływu na wdrażanie innowacji w gospodarstwach rolnych, kwestii zmian strukturalnych oraz zużycia zasobów naturalnych, produktywności oraz zrównoważenia gospodarstw rolnych. Kolejne spotkanie przewidziane jest pod koniec I połowy 2017 r. Referaty uczestników spotkania zostały udostępnione na oficjalnej stronie internetowej OECD, pod adresem:

<http://www.oecd.org/agriculture/farm-level-analysis-network/>

Wioletta Wrzaszcz